

ԱՐՄԵՆ ԵԶԵԿՅԱՆ

ՀՀ ՊԿ ակադեմիայի իրավագիտության ամբիոնի վարիչ,
իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

ՓՈՐՉԱԳԵՏԻ ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

Յուրաքանչյուր երկրի արդարադատության մակարդակը, անկախության աստիճանը մեծապես կախված է իր առջև դրված խնդիրներն իրագործելու նպատակով առաջնորդվող համապարտադիր նորմերից, ելակետային դրույթներից, սկզբունքներից:

ՀՀ Սահմանադրության 5-րդ հոդվածի համաձայն՝ պետական իշխանությունն իրականացվում է Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան՝ օրենսդիր, գործադիր և դատական իշխանությունների տարանջատման և հավասարակշռման հիման վրա: Դատական իշխանությունը, համաձայն Սահմանադրության և օրենքների, իրականացնում է արդարադատություն, որի՝ որպես միասնական պետական իշխանության մեկ թևի, հիմնական խնդիրը քաղաքացիների ու նրանց կոլեկտիվների իրավունքների, ազատությունների և օրինական շահերի ապահովումն է, դրանք հնարավոր խախտումներից պաշտպանելը, ծագող վեճերի և այլ իրավական հարցերի լուծումը, իշխանության մարմինների և դրանց պաշտոնատար անձանց նորմատիվ իրավական ակտերի նկատմամբ հսկողությունը, իրավախախտումների դեպքում պատասխանատվության միջոցներ կիրառելը, այլ կերպ ասած՝ արդարադատության իրականացումը: Հետևաբար, արդարադատությունը պետության հանրային իշխանության գործունեության տեսակ է, որի էությունը իրավունքի մասին վեճի լուծման մեջ է: Պետական գործունեության այդ հատուկ տեսակում դատարաններն իրացնում են դատական իշխանությունը քաղաքացիական, քրեական, վարչական գործերը, ինչպես նաև սահմանադրաիրավական վեճերը սահմանադրության և օրենքներով սահմանված կարգով քննելու և լուծելու միջոցով:

Քաղաքացիական դատավարությունն էլ, հետամուտ լինելով այս խնդիրների իրագործմանը, առաջնորդվելով Սահմանադրությամբ ամրագրված համապարտադիր նորմերով և սկզբունքներով՝ փորձում է կենսագործել իր առջև դրված խնդիրները՝ նպատակ ունենալով հնարավորինս ամրապն-

դելու օրինականությունը, պաշտպանելու մարդու իրավունքներն ու օրինական շահերը: Քաղաքացիական դատավարության հիմնական խնդիրը յուրաքանչյուր գործերով արդարության պարզումն ու ապահովումն է: Հենց այս խնդրի իրականացմանն էլ անմիջականորեն ուղղված է ապացուցողական գործընթացը:

Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 47-րդ հոդվածի համաձայն՝ ապացույցի տեսակներ են համարվում սույն օրենսգրքով և այլ օրենքներով նախատեսված կարգով ձեռք բերված տեղեկությունները, որոնց հիման վրա դատարանը պարզում է գործին մասնակցող անձանց պահանջները և առարկությունները հիմնավորող, ինչպես նաև վեճի լուծման համար նշանակություն ունեցող այլ հանգամանքների առկայությունը կամ բացակայությունը: Այդ տեղեկությունները հստատվում են՝

1. գրավոր և իրեղեն ապացույցներով
2. փորձագետի եզրակացություններով
3. վկաների ցուցմունքներով
4. գործին մասնակցող անձանց բացատրություններով

Այստեղից եզրակացություն, որ, հանդիսանալով ապացույցի տարատեսակ, փորձագետը և նրա եզրակացությունը անկյունաքարային նշանակություն են ձեռք բերում քաղաքացիական դատավարությունում՝ գործի համակողմանի վերլուծության, արդարության բացահայտման և պարզաբանման համար:

Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 45-րդ հոդվածի համաձայն՝ դատարանում որպես փորձագետ կարող է հանդես գալ համապատասխան որակավորում ունեցող և սույն օրենսգրքով նախատեսված դեպքերում և կարգով դատարանի կողմից նշանակվող անձը: Անձը, ում հանձնարարված է փորձաքննություն կատարել, պարտավոր է ներկայանալ դատարանի կանչով և օբյեկտիվ եզրակացություն տալ իրեն առաջադրված հարցերի հիման վրա: Փորձագետն իրավունք ունի, եթե դա անհրաժեշտ է եզրակացություն տա-

www.lawinstitute.am

լու համար, ծանոթանալ գործի նյութերին, մասնակցել դատական նիստերին, հարցեր տալ, խնդրել դատարանին իրեն տրամադրել լրացուցիչ նյութեր: Իրեն տրամադրված նյութերի անբավարարության դեպքում փորձագետը կարող է հրաժարվել եզրակացություն տալուց:

Եթե կողմերից մեկը խուսափում է փորձաքննության իրականացմանը մասնակցելուց կամ որևէ կերպ խոչընդոտում է փորձագիտական գործունեության իրականացման համար (չի ներկայանում փորձաքննության, փորձագետներին չի տրամադրում անհրաժեշտ տեղեկություն կամ փաստաթղթեր) և գործի հանգամանքներից ելնելով՝ առանց նրա մասնակցության հնարավոր չէ փորձաքննություն իրականացնել, ապա դատարանը, կախված նրանից, թե որ կողմն է խուսափում փորձաքննությունից, ինչպես նաև ինչպիսի նշանակություն ունի այդ փորձաքննությունը նրա համար, իրավունք ունի ճանաչել փաստը, ինչի համար փորձաքննություն է նշանակվել:

Այսպիսով կարելի է ասել, որ քիչ թե շատ փորձ արվել է մեր օրենսդրի կողմից սահմանելու փորձագետի հասկացությունն ու նրա տեղը քաղաքացիական դատավարությունում, սակայն պետք է նշել, որ առկա են լուրջ բացթողումներ թե՛ ձևակերպումների և թե՛ փորձագետի դերի պարզաբանման ու բացահայտման գործում: Չի բացահայտվում «հատուկ գիտելիքներ» հասկացությունը, նրա սահմանները, քաղաքացիական դատավարությունում չի տարբերակվում փորձագետը մասնագետից և այլն:

Ինչպես քրեական դատավարությունում, այնպես էլ քաղաքացիական դատավարությունում դատական գործի քննության բարձր որակի ապահովման պայմաններից է հանդիսանում ապացույցների հավաքման ու գնահատման ընթացքում հատուկ գիտելիքների լայն տարածումը: Քաղաքացիների միջև առաջացած բազմաթիվ վեճեր հաջողվում է բացահայտել քննության ընթացքում հատուկ գիտելիքների արդյունավետ կիրառման միջոցով: Քաղաքացիական գործերով դատական քննության գործում գիտատեխնիկական միջոցների և մեթոդների կիրառման երաշխիք են հանդիսանում փորձագետների հատուկ գիտելիքները, որոնց ճիշտ և արդյունավետ կիրառումը հնարավորություն է տալիս ձեռք բերել ապացույցներ, բացահայտել գործի համար կարևոր նշանակություն ունեցող հանգամանքներ: Իսկ «հատուկ գիտելիք» հասկացության ճիշտ ընկալումը կարևոր է ինչպես փորձագիտական խնդիրների բարեհաջող լուծման, այնպես էլ քաղաքացիական դատավարու-

թյունում հատուկ գիտելիքների տարբեր դրսևորումներով կիրառման համար: Քաղաքացիական դատավարությունում փորձագետի հատուկ գիտելիքների կիրառման նշանակության մեծացումը կնպաստի քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում մի շարք դատավարական գործողությունների իրականացման ընթացքում փորձագետի դերի բարձրացմանը: Ակնհայտ է, որ փորձագետի կողմից կիրառվող հատուկ գիտելիքների իմստիտուտը մեծ նշանակություն ունի դատական քննության փուլում հիմնավորված որոշումներ կայացնելու գործում:

Արտասահմանյան մի շարք երկրներում երկար տարիներ է, ինչ իր ուրույն տեղն ունի համալիր փորձաքննությունը: Համալիր փորձաքննություն անցկացնելու նպատակահարմարությունը որոշելու համար կարևոր է մի շարք էական հարցերի իրազեկվածությունը, որի համար պահանջվում է նաև մի շարք ոլորտների մասնագետների ջանքերի միավորում: Բացի դրանից՝ անհրաժեշտ է բոլորի գիտելիքների սինթեզը, այդ իսկ պատճառով համալիր փորձաքննությունների եզրակացությունը իրենից ներկայացնում է տարբեր մասնագիտությունների տեր անձանց միասնական կարծիք, եզրակացություն:

Վերը նշված փորձաքննությունը մեր օրենսդրության մեջ բացակայում է, սակայն մեր խորին համոզմամբ պետք է քայլեր ձեռնարկել այս տարատեսակը մեր օրենսդրության և փորձագիտական պրակտիկայում ներառելու ու համապատասխանեցնելու փորձագիտական պրակտիկայի առանձնահատկություններին. դրանով է բացատրվում մեր կողմից վերը թվարկվածներին անդրադառնալը:

Ելնելով այն հանգամանքից, որ փորձագետի եզրակացությունը միշտ հիմնված է արդեն հավաքված ապացուցողական նյութերի վրա, որոշ իրավաբան գիտնականներ կարծում են, որ փորձագետի եզրակացությունը հանդիսանում է անանցյալ ապացույց: Մինչդեռ հազիվ թե կարելի է համաձայնել այս տեսակետի հետ, քանի որ անանցյալ ապացույցները միշտ վերարտադրում են բնօրինակ ապացույցի բովանդակությունը, հետևաբար փորձագետի եզրակացությանը պետք է վերաբերվել որպես առաջնային ապացույց: Բացի դրանից՝ փորձագետի եզրակացության ապացուցողական նշանակության կարևորությունը չի կայանում արդեն հայտնի տվյալների արտապույնը կամ վերարտադրումը, այլ նրանց մասին եզրակացությունը, որը կատարվել է փորձագետի կողմից հատուկ գիտելիքների շնորհիվ:

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

Քանի որ փորձաքննությունը հիմնված է հատուկ գիտելիքների վրա, որին տիրապետում են փորձագետը կամ փորձագետները, հետաքրքրությունը կայանում է հետևյալ հարցի պարզաբանման մեջ՝ ինչ պետք է հասկանալ հատուկ գիտելիք ասելով: Քաղաքացիական դատավարությունը չի բացահայտում հատուկ գիտելիք հասկացությունը, այլ բավարարվում է նշելով այն ոլորտները, որտեղ այս գիտելիքները կարող են օգտագործվել՝ գիտություն, գրականություն, արվեստ, տեխնիկա և այլն:

Մի շարք փորձաքննությունների տարատեսակներ մեր օրենսդրության մեջ բացակայում են, սակայն, մեր խորին համոզմամբ, պետք է քայլեր ձեռնարկել համապատասխան տարատեսակները մեր օրենսդրության և փորձագիտական պրակտիկայում ներառելու ու համապատասխանեցնելու փորձագիտական պրակտիկայի առանձնահատկություններին: Դրանով է բացատրվում մեր կողմից վերը թվարկվածներին անդրադառնալը:

Քաղաքացիական դատավարությունում փորձաքննություն իրականացվում է լայն շրջանակի հարցեր պարզելու համար՝ անձի առողջության վիճակի մասին, նրա աշխատունակության վիճակի մասին, հոգեբանական վիճակի, ապրանքների և արտադրանքի որակի գնահատման նպատակով, կատարված աշխատանքի ծավալի մասին: Այս առումով անհրաժեշտություն է առաջանում վերանայել և կատարելագործել փորձագետի կողմից կիրառվող հատուկ գիտելիքների տեսական հիմքերը և փորձել գիտականորեն հիմնավորված առաջարկություններ ներկայացնել: Առաջարկված նպատակներից ելնելով՝ մասնավորապես կարիք է զգացվում լուծելու հետևյալ խնդիրները՝

1. բացահայտել և վերլուծել «հատուկ գիտելիքի» էության և նշանակության վերաբերյալ տարբեր մոտեցումներ,
2. բնորոշել «հատուկ գիտելիք» հասկացության սահմանումը,
3. ուսումնասիրել հատուկ գիտելիքների կիրառման ոչ ավանդական ձևերը և դրա արդյունքները քաղաքացիական դատավարություն ներմուծելու հնարավորությունները,
4. վերլուծել փորձագետի ու մասնագետի գիտելիքների, դրանց դատավարական վիճակի տարբերություններն ու առանձնահատկությունները,
5. որոշել փորձագետի գործունեության արդյունքների՝ առանձին դատավարական փաստաթղթերով ձևակերպելու արդյունավետությունն ու նշանակությունը,

6. ուսումնասիրել քաղաքացիական գործերի քննության ընթացքում փորձագետների հատուկ գիտելիքների և դրանց կիրառման քաղաքացիարավական և կրիմինալիստիկական հիմնախնդիրները,

7. ներկայացնել փորձագետի գործունեության հետ կապված գիտականորեն հիմնավորված առաջարկություններ ՀՀ օրենսդրության կատարելագործման ուղղությամբ,

8. վերլուծել դատական փորձաքննության օրենսդրության զարգացման միտումները՝ հաշվի առնելով դատավարության զարգացման հիմնական ուղղությունները Հայաստանի Հանրապետությունում,

9. ուսումնասիրել փորձագետի եզրակացության իրավական բնույթը՝ որպես դատական ապացույց, ձևակերպել փորձագետի եզրակացության թույլատրելիության և վերաբերելիության նոր չափանիշներ,

10. վերլուծել հատուկ գիտելիքների օգտագործման տարբեր ձևերը, վեր հանել նրանց բնորոշ գծերը, առաջարկել յուրաքանչյուրին բնորոշ օրենսդրական կարգավորում:

Քանի որ Հայաստանում քաղաքացիական գործերով փորձագետի կողմից կիրառվող հատուկ գիտելիքների հիմնախնդիրներին վերաբերող որևէ գիտական ընդգրկուն հետազոտություն մինչև օրս կատարված չէ, և ներկայումս այս ոլորտը մեր հանրապետությունում գտնվում է զարգացման ճանապարհին, ուստի, թեմային վերաբերող խնդիրները կարող են լուծվել միայն խորը և համակողմանի գիտական վերլուծությունների վրա հիմնված օրենսդրական բարեփոխումների արդյունքում, և, հետևաբար, քաղաքացիական դատավարության ոլորտում փորձագետի հատուկ գիտելիքների կիրառման հետ կապված հիմնախնդիրների վերլուծությունը խիստ արդիական է:

Չհակադրվելով ինքներս մեզ՝ արդարացիորեն պետք է նշել, որ վերջին տարիներին բավականին ընդլայնվել է փորձագիտական ոլորտի գիտատեխնիկական բազան, դատական փորձաքննությունների հնարավորությունները. հաջողությամբ կիրառվում են հետազոտման ժամանակակից մեթոդներ և տեխնիկա՝ անտեսանելի ժառանգաթյուններ, ուլտրաձայն, ռադիոակտիվ իզոտոպեր, սակայն դեռ անելու շատ բան կա: Կարծում ենք, որ վերը նշված ոլորտը պետք է համահունչ զարգանա և համագործակցի այնպիսի ոլորտների հետ, ինչպիսիք են դատահոգեբանական փորձաքննությունը, ձեռագրաբանական փորձաքննությունը, քրեական գործերով փորձաքննությունը և այլն:

www.lawinstitute.am

Որոշ տեսաբանների կարծիքով տվյալ երկրում դատական փորձաքննության ընդհանուր վիճակից կարելի է հետևություն անել ամբողջ քաղաքացիական դատավարության օբյեկտիվության մասին, քանի որ մեծ մասամբ փորձագետի եզրակացությունը քաղաքացիական գործերով վճռորոշ է լինում գործի ելքի համար:

Այլ խոսքով ասած՝ շեշտը դրվում է դատական փորձաքննության վրա, ինչպես նաև նրա հետ կապված օրենսդրական բարեփոխումների վրա:

Մինչ գործող քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի ընդունումը երկար տարիներ քաղաքացիական դատավարությունում փորձագետի եզրակացության վերաբերյալ հիմնահարցերը կարգավորվում էին 1967թ-ին հրատարակված Տ.Ա. Լիլուաշվիլու «Փորձաքննությունը Սովետական քաղաքացիական դատավարությունում» գրքով: Պետք է նշել, որ այս ուղղությամբ իր անգնահատելի ներդրումն ունի մեր հայրենակից Ա.Գ. Դավթյանը, ում կողմից հեղինակված «Փորձաքննությունը քաղաքացիական դատավարությունում» վերտառությամբ գիրքը (1995թ. Մոսկվա) իր ձեռագիրն է թողել արդի իրականությունում:

Ի տարբերություն այլ երկրների և մասնավորապես ՌԴ-ի՝ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքում գիտական և այլ մասնագիտական գիտելիքներից բացի այլ հատուկ պահանջներ չի դրվում փորձագետի վրա. դրա վառ օրինակն է, որ դատավարությունում հաշվի չեն առնվում հատուկ պահանջները, օրինակ այն, որ նա ուղղակի կամ անուղղակի կապ չունենա տվյալ գործի հետ:

Բացի դրանից՝ փորձագետը չի կարող մասնակցել գործի քննությանը և փորձագիտական գործունեության մասնակցություն ունենալ այն դեպքերում, եթե նա՝

1. գտնվել, կամ գտնվում է ծառայողական կամ այլ կապվածության մեջ կողմերից մեկի հետ,
2. նրանցից մեկի նեկայացուցիչն է,
3. նրանցից մեկի կամ նրա ներկայացուցչի ազգականն է:

Որպես օրինակ նշենք, որ Ֆրանսիայում որպես ապացույց իրավաբանական փաստերի մասին օգտագործվում է վկայի ցուցմունքը, գրավոր ապացույցները, խոստովանությունը, կողմերի բացատրությունները, զննությունը տեղում, փորձաքննությունը, իրեղեն ապացույցները և երդումը:

Դատական փորձաքննությունը Ֆրանսիայում համարվում է ապացույցի ձեռքբերման առանձին տեսակ: Փորձագետի կարծիքը պարտադիր չէ դատարանի համար, բայց եթե կողմերը կնքել են

այնպիսի համաձայնագիր, ըստ որի պարտավորվում են անվերապահորեն ընդունել փորձագետի եզրակացությունը, ապա այդ դեպքում դատարանը չի քննում փորձագետի եզրակացությունը, ըստ էության, այլ սահմանափակվում է միայն նրա եզրակացության հաստատումով: Իսկ եթե դատարանը գալիս է այն կարծիքին, որ փորձաքննությունը հարցերի վերաբերյալ պարզություն չի մտցրել, որը նրա առաջ էր կանգնեցվել, ապա նա կարող է նշանակել նոր փորձաքննություն՝ նշանակելով փորձագետներին իր հայեցողությամբ:

Պետք է նշել, որ մեր կարծիքով հայրենական քաղաքացիական դատավարությունում ապացուցողական գործունեությունը ավելի օբյեկտիվ է, քանի որ բացակայում են այնպիսի ապացուցման տարատեսակներ, ինչպիսիք են օրինակ մեղքի ճանաչումը: Այդ իսկ պատճառով կարելի է ասել՝ ապացուցման տեսակները, որոնք կիրառվում են մեր երկրում, հանդիսանում են ավելի գիտականորեն պատճառաբանված, քան Անգլիայում և Ֆրանսիայում: Որպես օրինակ նշենք, որ Ֆրանսիայում մեղքի ճանաչումը ունի ապացուցողական ուժ, և եթե կողմերից մեկը ընդունում է մեղքը, ապա դատարանը պարտավոր է ղեկավարվել դրանով:

Մեր կարծիքով, «Հատուկ գիտելիք» չի կարող համարվել քաղաքացիական և քաղաքացիադատավարական հանրահայտ կամ հանրամատչելի գիտելիքը, այն մարդու մասնագիտական պատրաստվածության և փորձի արդյունք է, կիրառվում է քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված դեպքերում և կարգով՝ ապացուցողական կամ կողմնորոշիչ տեղեկություն ստանալու նպատակով: Այլ խոսքով ասած՝ հատուկ գիտելիքները քաղաքացիական իրավունքի կամ քաղաքացիադատավարական իրավունքի հետ չկապված գիտելիքներ են՝ հանրակրթական ծրագրերի շրջանակներից դուրս բովանդակությամբ, որոնք օգտագործվում են քաղաքացիական դատավարության ընթացքում գործի համար ապացուցողական կամ կողմնորոշիչ տեղեկություններ ստանալու նպատակով:

Հանրահայտ է, որ քաղաքացիական գործերով ապացույցները ներկայացնում են գործին մասնակցող անձինք: Քաղաքացիական դատավարության համաձայն՝ գործին մասնակցող անձը, որը հնարավորություն չունի անհրաժեշտ ապացույցն ինքնուրույն ձեռք բերել գործին մասնակցող կամ չմասնակցող այլ անձից, որի մոտ այն գտնվում է, իրավունք ունի տվյալ ապացույցը պահանջելու միջնորդությամբ դիմել դատարան: Գործին մասնակցող յուրաքանչյուր անձ պետք է ապացու-

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

ցի իր վկայակոչած փաստերը: Գործի լուծման համար էական նշանակություն ունեցող ապացուցման ենթակա փաստերը որոշում է դատարանը՝ գործին մասնակցող անձանց պահանջների և առարկությունների հիման վրա: Սակայն այսօր իրազեկ լինել իրավունքի բոլոր ճյուղերի և ենթաճյուղերի կարգավորումներին, յուրացնել այդ գիտելիքները որակյալ ու պատասխանատու որոշումներ ընդունելու պահանջվող ծավալով գործնականում անհնար է դարձել՝ կապված գործող իրավակարգավորումների առատությամբ: Փորձագետը քաղաքացիական դատավարությանը մասնակցող այն կարևոր սուբյեկտներից է, ում դերն ու գործունեությունը հատկապես դատավարական գործողությունների ժամանակ առանցքային է և կողմնորոշիչ, հաճախ նրանից է կախված քաղաքացիական գործի համար էական նշանակություն ունեցող ապացույցների հայտնաբերման գործընթացը, ուստի պետք է հստակեցնել նրա գիտելիքներին ներկայացվող պահանջները:

ՀՀ-ում անհրաժեշտ է ստեղծել մշտապես գործող անկախ որակավորման հանձնաժողով, որն էլ կորակավորի ՀՀ-ում գործող բոլոր փորձագիտական հիմնարկների փորձագետներին: Այդ հանձնաժողովի կազմի մեջ պետք է ներգրավվեն ներկայիս փորձագիտական հաստատությունների հեղինակավոր աշխատակիցներ, կրիմինալիստիկական տեխնիկայի, դատական բժշկության և այլ ոլորտի գիտնականներ:

Այլ խոսքով ասած՝ հատուկ գիտելիք ասելով պետք է հասկանալ այնպիսի պրոֆեսիոնալ գիտելիքների ամբողջությունը, հմտությունները և կարողությունները, որ ձեռք են բերվել հատուկ կրթության միջոցով կամ աշխատանքի փորձի արդյունքում, համապատասխանում է գիտության, տեխնիկայի, արվեստի, արհեստի ներկա զարգացման աստիճանին և հանդիսանում է բավարար փորձագիտական գործունեության անցկացման և կոմպետենտ եզրակացություն տալու դատարանի համար գործով անհրաժեշտ որևէ հանգամանքի վերաբերյալ: Անհրաժեշտ ենք համարում հիշատակել մի քանի հեղինակների կողմից բերված բնորոշումները՝ նվիրված փորձագետի գործունեությանը՝ «Փորձաքննությունը իրենից ներկայացնում է գիտական մեթոդ, որի օգնությամբ դատավորները, որոնք չեն տիրապետում հատուկ գիտելիքների, վերլուծում են գործի հանգամանքները և նրանց միջև եղած կապը»: Փորձաքննությունը, կարելի է ասել, իրենից ներկայացնում է իր ձևի մեջ յուրօրինակ մի կոնսուլտացիա որպես այդպիսին՝ փորձագետի եզրակացությունը ինքնին ապացույց չի համարվում, այլ

նրա եզրակացությունն է ապացույց համարվում:

Քաղաքացիական դատավարությունում առավել տարածված են ձեռագրաբանությունը, ինժեներատեխնիկական փորձաքննությունը, դատական հոգեբուժական փորձաքննությունը: Ձեռագրաբանական փորձաքննության օգնությամբ կարելի է պարզել գրավոր ապացույցներում ստորագրության կեղծ լինելը և այլն: Ապրանքային փորձաքննությունը նպատակաուղղված է պատրաստի ապրանքների ուսումնասիրմամբ նրանց հատկությունների և որակի համապատասխանությանը պետական ստանդարտներին, պայմանագրային գնին և այլ պահանջներին: Բնակարանի առանձնացման գործերով կարող է նշանակվել շինարարա-տեխնիկական փորձաքննություն: Քաղաքացիական գործերով մեծ է նաև դատահոգեբուժական փորձաքննության դերը, որը, հատկապես, օգտագործվում է քաղաքացու անմեղսունակությունը պարզելու համար, ինչպես նաև նպատակ ունի գործի քննության ընթացքում պարզելու գործարքի առ ոչինչ լինել կամ չլինելու հանգամանքը, որը կատարվել է այն անձանց կողմից, որոնց նկատմամբ կասկած կա, որ նրանք կարող են չգիտակցել իրենց արարքների բնույթը գործարքի կնքման պահին: Պատվի և արժանապատվության պաշտպանության գործերով շատ ակտուալ է դարձել հոգեբանական փորձաքննության անցկացումը:

Իսկ պրակտիկ ոլորտում կարելի է ասել, որ թեպետ ՀՀ-ում առկա են մի շարք փորձագիտական հաստատություններ, սակայն նրանց կողմից իրականացվող փորձաքննության շրջանակները շատ ավելի նեղ են, քան միջազգային չափանիշներն են պահանջում: ՀՀ դատական պրակտիկայում հաճախ խնդիրներ են առաջանում մեկ այլ երկրի փորձագիտական կազմակերպության կողմից տրված եզրակացության օգտագործման հնարավորության կապակցությամբ, որ ներկայացրել են դատավարության կողմերը՝ գործի նյութերին կցելու և հետազոտելու համար: Խնդիրը կապված է ոչ միայն մեկ այլ երկրում տրված եզրակացության թույլատրելիության և վերաբերելիության, այլ նաև դրա գիտական հիմնավորվածության և արժանահավատության գնահատման հնարավորության հետ: Այդ կապակցությամբ հատկապես անհրաժեշտ է փորձագետի եզրակացության գիտական հիմնավորվածության չափանիշների և օրենսդրական համապատասխան դրույթների վերանայում՝ միջազգային համագործակցության հնարավորությունների և միջազգայնորեն ընդունելի չափանիշների հաշվառմամբ:

РЕЗЮМЕ

Мнение эксперта в гражданском процессе

Статья, в первую очередь, целенаправлена на получение выводов эксперта путем гражданских дел, на предъявление новых основ оценивания, на научное рассмотрение выводов эксперта. Также, рассмотрев передовой опыт стран, в статье раскрываются недостатки отрасли и внедрение в нее для развития и совершенствования научный и практический опыт передовых специалистов.

SUMMARY

Expert opinion in civil procedure

The main goal of this issue first and foremost is aimed at nominate of the new substantiations of receipt, use and evaluation of the expert conclusion in civil matters, at equipping the expert conclusion with scientific base, as well as studying the headmost experience of the European and other countries in order to raise the gaps and deficiencies of the field and the investment of scientific and practical experience of the advanced specialists of this field for the improvement and development of the field.